

GRUZIE PO REVOLUCI RŮŽÍ: VZESTUP A PÁD MICHEILA SAAKAŠVILIOH

GIORGI KANAŠVILI, EMIL SOULEIMANOV,
TOMÁŠ ŠMÍD*

Abstract

Georgia after the Rose Revolution: The Rise and Fall of Mikheil Saakashvili

The article seeks to analyze key domestic and foreign policy issues in post-Soviet Georgia following the inauguration of the current president Mikheil Saakashvili. The authors discuss the confluence of internal and external factors in determining the country's development in the wake of the Rose Revolution in 2003. Special attention is given to the internal turmoil of 2007 and 2008, when the Saakashvili administration faced a mounting challenge from the opposition in the form of street protests. The military conflict in South Ossetia between Moscow and Tbilisi in August 2008 is also explored. Finally, the authors discuss the fallout of the August war for Georgia in general and the Saakashvili regime in particular. **Keywords:** Georgia, Russia, Rose Revolution, Abkhazia, South Ossetia

Nástup Micheila Saakašviliho do čela Gruzie byl bezesporu výraznou společensko-politickou změnou v moderních dějinách gruzínského národa. Z politologického hlediska se jednalo bezesporu o zásadní změnu režimu a bylo by nesmírně zajímavé sledovat celý proces z hlediska transitologického či konsolidologického. Stejně tak by bylo přínosné reflektovat Saakašviliho éru prizmatem studia nedemokratických režimů. Autoři tohoto textu vycházejí z předpokladu, že by Saakašviliho vláda z hlediska svého přiblížení se ideálu demokracie příliš neobstála. Nicméně ambice tohoto textu jsou z metodologického a teoretického hlediska podstatně „skromnější“. Předložený text je analytickým popisem reflektujícím na chronologické ose podstatné momenty Saakašviliho vládnutí, přičemž se nevyhýbá zřetelným stanoviskům k Saakašviliho roli v oněch klíčo-

* Studie vznikla v rámci plnění výzkumného záměru MSM0021620841 „Rozvoj české společnosti v EU: výzvy a rizika“.

vých momentech. Čili autoři se nebrání interpretacím předložených dat. Jako hlavní milník lze definovat samotný příchod Saakašviliho k moci, spory s Ruskem ohledně ruských vojenských základen na území Gruzie, prezidentské volby 2008 a události jim předcházející, srpnovou válku 2008 s Ruskem a následné politické turbulence.

Z hlediska heuristického autoři vycházeli především z vlastního pozorování a zkušeností, které vycházejí z neformálních interview s některými aktéry dění, (v případě dvou autorů) studijních cest do Gruzie (třetí autor v Gruzii žije) a z hlediska písemných pramenů a literatury ze zdrojů gruzínských, ruských i západních, odborného i zpravodajského (mediálního) charakteru.

Rok 2003: Revoluce růží v Gruzii a její zahraničněpolitické implikace

Listopad 2003 se stal svědkem změny režimu v Gruzii. Státisíce lidí vyrazily do centra Tbilisi, aby protestovaly proti rozsáhlým (zdokumentovaným i západními pozorovateli) podvodům v parlamentních volbách, jejichž pomocí se chtěl Eduard Ševardnadze udržet u moci. Ševardnadzemu byla vytykána všudypřítomná masivní korupce a vysoká míra vlivu kriminálních skupin v zemi. President na masivní nátlak veřejnosti nakonec rezignoval. Moci se v důsledku událostí, kterým se pro jejich mírový charakter dostalo názvu „revoluce růží“, chopil Micheil Saakašvili, někdejší ministr spravedlnosti v Ševardnadzeho vládě a vůdce „Sjednoceného národního hnutí“, podporovaný nadto spřízněným blokem „Burdžanadze-Demokraté“. Kromě Saakašviliho patřili mezi leadery mladých reformátorů i Zurab Žvanija a právě Nino Burdžanadze, kdy Žvanija se stal premiérem a Burdžanadze zasedla v čele gruzínského parlamentu.

Ryze proamericky naladěný a poměrně silně nacionalistický Saakašvili získal širokou oblibu mimo jiné svým nesmlouvavým vystupováním v otázkách, které považoval za klíčové pro národní bezpečnost své země. Kromě boje proti korupci a organizovanému zločinu se jednalo o jeho slib obnovení jednoty země. Mezi jeho prioritami byla územní konsolidace Gruzie a v neposlední řadě též úplná likvidace ruské vojenské přítomnosti v zemi. Strategickým cílem zůstával vstup země do Severoatlantické aliance. Jedním z prvních kroků Saakašviliho vlády se tak stal „marš“ na Batumi. V konečném důsledku byl Aslan Abašidze, jehož moc se opírala předně o přítomnost ruské základny, donucen zemi opustit a uchýlit se do Moskvy, která byla jeho hlavním podporovatelem. Úspěšné znovuzískání Adžárie bylo přijato v zemi s nadšením. Dalším krokem logicky mělo být vytoužené faktické znovuzískání Jižní Osetie a Abcházie. Saakašvili se pokoušel použít stejný scénář, jaký mu přinesl úspěchy v Tbilisi a Batumi (správní středisko Adžárie).

Zde byl ovšem Saakašvili konfrontován s nezvykle tvrdou linií Moskvy. Po skončení adžarské krize posílilo již ve druhé polovině května 2004 Tbilisi kontrolní stanoviště na administrativní hranici s Jižní Osetií. Jako formální důvod byla uváděna snaha o znemožnění nelegálního obchodu, na kterém se zakládá jihoosetská ekonomika. Cílem bylo odstavení jihoosetských elit od jejich příjmů. Posílení gruzínských ozbrojených formací v oblasti však okamžitě narazilo na diplomatický protest Moskvy a intenzivní ozbrojování Osetů. Zanedlouho došlo k soustředění ozbrojených sil z obou znesvářených stran, stupňování „diplomatické války“ či občasné vzájemné ostřelování, které si vyžádalo životy několika civilistů a vojáků na obou stranách ne zcela jasné frontové linie. V období krize v polovině roku 2004 se tedy Moskva výrazně angažovala a i přes protesty Tbilisi posílila svůj mírotvorný kontingent v oblasti čtyřiceti obrněnými vozidly a jinými těžkými zbraněmi. Krize kulminovala v létě téhož roku, kdy došlo po sérii zabití a únosů k zásahu gruzínských jednotek a konfiskaci 160 neřízených raketových střel u ruského mírotvorného kontingentu. Osetové pak brzy podnikli protiútok a zajali na čtyři desítky gruzínských vojáků.¹ Ve chvíli nejvyššího napětí se však podařilo sjednat podmínky prozatímní dohody a navrácení zbraní i vojáků.² Ukázalo se, že v případě výraznějších snah Tbilisi ovládnout Cchinvalský region, jak je někdejší jihoosetská autonomie v Gruzii oficiálně nazývána, existuje velká pravděpodobnost střetu s ruskými ozbrojenými formacemi, které nemají v úmyslu ze své bašty ustupovat. I proto byly po sondáži v Jižní Osetii „integrační“ snahy Tbilisi v Abcházii nehledě na tvrdou rétoriku mnohem skromnější.³

Trnem v oku Tbilisi, ale i gruzínské veřejnosti, která velmi bolestivě nese přetrvávající stav roztržítivosti země, je časté zasahování Moskvy do dění v Jižní Osetii a Abcházii, které formálně stále víceméně patří Gruzii.⁴ Zatímco pro občany faktické Gruzie zavedlo Rusko roku 2000 vízový režim jako nástroj diplomatického nátlaku, obyvatelům Jižní Osetie a Abcházie je umožněno cestovat do Ruska

¹ International Crisis Group, Georgia: Avoiding War in South Ossetia, Europe Report No. 159, November 26, 2004, <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?l=1&id=3128> (staženo 10. 11. 2010).

² Na jednáních Smíšené kontrolní komise z 15. července 2004 se Gruzie zavázala v souladu s Dagomyskými ujednáními omezit svoji vojenskou přítomnost v Jižní Osetii na 500 mužů, jihoosetská strana rozpustit několik stovek dobrovolníků ze Severní Osetie a Abcházie.

³ Podrobněji je problematika jihokavkazských konfliktů s důrazem na situaci v jižní Osetii a Abcházii včetně ruské role v nich osvětlena v Emil Souleimanov a Vít Střítecký, „Nová konfliktní geopolitika Jižního Kavkazu“, in *Rusko a postsovětský prostor*, ed. Emil Souleimanov (Praha: Eurolex Bohemia, 2007), 218–238.

⁴ Nejradikálnějšími aktéry gruzínské politiky, usilující o co nejrychlejší vyřešení územních konfliktů, jsou od počátku 90. let uprchlíci z Abcházie a částečně též z Jižní Osetie, jichž je v zemi 250 000 až 300 000. Politická prezentace zejména abchazských uprchlíků rovněž patří mezi nejhlasitější zastávce protiruské linie v zemi.

a zpátky bez jakýchkoliv omezení. Většinu Jihoosetů a Abcházců, formálně občanů Gruzie, bylo od konce 90. let poskytováno dokonce ruské občanství, což se odehrálo navzdory protestům Tbilisi, které obviňovalo Moskvu z porušování pilířů mezinárodního práva.

Jak Jižní Osetie, tak Abcházie jsou jak z ekonomického, tak vojenského a politického hlediska takřka zcela závislé na podpoře Moskvy a volném obchodu s Ruskem. Abcházie, jejíž současná populace se odhaduje na 250 000 lidí (z nichž je samotných Abcházců přinejvětším polovina) čítá vojenské jednotky v počtu několika tisíc. Jižní Osetie s obyvatelstvem cca 70 000 lidí je na tom ještě hůře. Potenciál rozšíření armády u obou stran je velmi malý vzhledem k omezeným demografickým možnostem, i když mohou v případě ozbrojeného konfliktu počítat s jistými posilami (v počtu několik set až několika tisíc) ze strany dobrovolníků z ruského severního Kavkazu, Severoosetů či představitelů adygsko-čerkeských národností. Armády obou separatistických oblastí jsou závislé na technické podpoře (včetně dodávek paliva, munice, vojenské techniky a vojenských instruktorů) ruské strany. V případě vojenského konfliktu s Gruzii mají jak Abcházie, tak Jižní Osetie málo šancí čelit přesile přibližně pětimilionové Gruzie, jejíž současná armáda čítá přibližně 26 000 vojáků a je navíc ve stále větší míře podporována USA a Tureckem, aniž by k tomu potřebovaly vojenskou pomoc Ruska.⁵ To se ostatně ukázalo později v roce 2008.

Spory kolem stažení ruských vojenských základů

Na pozadí prohlubující se krize ve vztazích se severním sousedem docházelo k upevnění americko-gruzínského partnerství. V USA vzdělanému Micheilu Saakašvilimu se podařilo navázat těsný osobní vztah s americkým prezidentem Georgem Bushem ml. Bush ml. vůbec poprvé v dějinách jihokavkazského regionu navštívil Tbilisi, a to v květnu 2004, aby osobně podpořil Saakašviliovo počínání ve vnitřní a zahraniční politice. Nutno dodat, že Gruzie byla společně s Ázerbájdžánem mezi prvními zeměmi postsovětského prostoru, které na podzim podpořily 2001 americké tažení v Afghánistánu. Omezený kontingent gruzínských jednotek se nyní nachází v Afghánistánu a v Iráku (a také v Kosovu). Američané financují od roku 2004 prostřednictvím řady speciálních programů veřejný sektor v Gruzii a podpora v posledních letech zašla tak daleko, že se mimo jiné spolupodílejí na výplatě mezd policistům.

⁵ Na vojenské základně v tbiliském předměstí Krcanisi jsou tak v rámci programu „Vyzbrojení-školení“ americkými důstojníky vyzbrojovány a školeny elitní jednotky gruzínské armády. Stovky gruzínských důstojníků procházejí ročně školením mimo jiné v elitních vojenských akademiích Turecka.

O to silnější byla podpora Washingtonu při napjatých rozhovorech o zrušení dvou zbylých ruských vojenských základen – v Batumi a v Achalkalaki. Původně stanovila ruská strana jako harmonogram pro stažení svých vojenských základen lhůtu osmnácti let, posléze „polevila“ na třináct či následně dokonce na deset let. Ruské ministerstvo zahraničí a zvláště pak ministerstvo obrany jako důvod uváděly, že se chtějí vyhnout opakování situace z počátku 90. let. Tehdy nebyla dopředu patřičně zajištěna lokace stažených vojsk a důstojníci vzhledem ke „střemhlavému“ stažení sovětských (ruských) vojsk z území bývalé Německé demokratické republiky léta doslova neměli kde bydlet. Gruzínské a americké úřady však reagovaly, že na rozdíl od východoněmeckého kontingentu, který čítal stovky tisíc vojáků, se v případě zbylých dvou základen jednalo pouze o pět až šest tisíc důstojníků. Moskva rovněž opakovaně artikulovala požadavek vyplácení kompenzace ve výši až 500 milionů dolarů, což Tbilisi a Washington rezolutně odmítly.⁶ Po intenzivních jednáních, a zejména důsledném lobbingu ze strany Washingtonu, bylo dosaženo dohody, že ruská vojska území Gruzie vyklidí do roku 2008. Jednání nezahrnovala ruské mírotvorné kontingenty v Abcházii a Jižní Osetii.⁷

Ruská vojska byla z Gruzie nakonec stažena k listopadu 2007, kdy poslední část kontingentu odjela do Arménie. Velitel ruských pozemních sil armádní generál Alexej Maslov patřičně zdůraznil, že akce byla provedena ještě před stanoveným termínem.⁸

Vnitropolitické konsekvence

Saakašviliho presidentství bylo plné nadějí, ovšem pro mnohé také plně zklamání. Saakašvili po abdikaci Ševardnadzeho disponoval takřka celonárodní podporou, která byla vyjádřena fenomenálním volebním vítězstvím. Ačkoliv zisk více než 90 % působí především ve postkomunistickém světě podezřele, Saakašvili takového výsledku nejspíše skutečně dosáhl bez narušování demokratičnosti a férovosti voleb, ačkoliv jej opozice obviňovala z opaku. Nálady veřejnosti ovšem byly velmi

⁶ Například vedoucí odboru Eurasie Státního Departmentu Linn Pascoe se v reakci na tento ruský požadavek nechal slyšet, že americká iniciativa financovat odchod ruských vojsk z území Gruzie „neznamená, že jim bude stavět dvou- či třípatrové domy. Myslím si, že Gruzie má dobré přátele, kteří mohou se stahováním ruských základen pomoci. Ale 500 milionů dolarů se mi zdá přeci jen zdá poněkud nadsazenou částkou“. Citováno podle *Lenta.ru*, 15. ledna 2004.

⁷ Převážná většina vojenské techniky a důstojnického sboru z Batumi a Achalkalaki byla stažena na základnu v arménském Gjumri, což vyvolalo znepokojení Baku.

⁸ Margarita Antidze, „Russia closes last military base in Georgia“, *Reuters*, 13. listopadu 2007, <http://www.reuters.com/article/idUSL1387605220071113> (staženo 8. 10. 2010), srov. Russia troops 'quit Georgia base', *BBC News*, 15. listopadu 2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7095857.stm> (staženo 8. 10. 2010).

euforické a promítly se i do volebního výsledku. Poukazy na přílišnou roli amerických peněz, případně peněz kontroverzního finančníka George Sorose jsou pak více oprávněné, ačkoliv jejich roli není na místě přeceňovat. Bez hluboké frustrace uvnitř gruzínské společnosti z dosavadního režimu by bylo ke změnám nedošlo.

U Saakašviliho se ovšem brzy po jeho inauguraci začaly projevovat příznaky fascinace mocí, což ostatně není u politiků výjimkou. Ovšem v zemích s neukotvenými demokratickými mechanismy a orientálními prvky v politické kultuře dožívají tyto symptomy mnohem větší punc důležitosti a nebezpečnosti. Ačkoliv byl Saakašvili vzdělán na Západě, oženil se s Nizozemkou (Sandra Roelofs) a vymezoval se striktně protirusky, vzal si z Moskvy příklad při změnách v politickém systému země, v čemž se „politologicky“ zcela zřejmě inspiroval u Borise Jelcina, ale i Vladimira Putina, který jelcinský systém dovedl k jisté technické dokonalosti. Saakašvili upevnil pozice presidenta v politickém systému a ústavně byla posílena celá exekutivní složka moci. Omezeny byly i pravomoci soudní moci, což je v demokratických zemích zcela nepřijatelné, a Saakašvili začal projevovat autoritářské sklony i v ne čistě politických rovinách života (stavba okázalého prezidentského paláce, panovačná slovní rétorika, velikášská gesta aj.). Ačkoliv se situace v Gruzii v řadě oblastí změnila očividně k lepšímu, Saakašviliho popularita klesala. Ekonomická situace se zlepšovala podle většiny makroekonomických údajů, rostla (přinejmenším ve městech) životní úroveň, snižovala se korupce, byly podniknuty razantní úder proti organizovanému zločinu včetně v Gruzii velmi mocného až romantizovaného kriminálního společenství tzv. „vorů v zakone“ a v některých oblastech země se zlepšila dříve katastrofálně zaostalá infrastruktura. K více či méně výrazným reformám došlo též v oblasti zdravotnictví a vzdělávacím systému.

Na druhou stranu ale Saakašvili nechtěl demokratická pravidla, omezoval politické svobody, svobodu slova a začal zasahovat proti konkrétním kritikům. Navíc většina reform bez ohledu na jejich přínosnost či kontroverznost nebyla důsledně komunikována s veřejností, pro niž znamenaly často dramatické změny – již jen proto, že byly prováděny často velmi rychle.

Již rok 2006 znamenal první větší protesty proti ikoně revoluce růží. Ta poslala na demonstranty policii a začala zatýkat opoziční předáky. Proti Saakašvilimu vystupovali i jeho dřívější spojenci, především Irakli Okruašvili, bývalý ministr obrany Saakašviliho vlády. Na druhou stranu mladý Okruašvili (1973) byl člověk s nepřelíš dobrou pověstí.⁹ Přesto zůstává na obvinění z praní špinavých peněz a dalších zločinů pachůt politikace a účelovosti.

⁹ Molly Corso, „Okruashvili Released from Prison, Recants Accusations“, *Eurasianet*, 8. října 2007, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav101007.shtml> (staženo 5. července 2010).

Obecně lze konstatovat, že již ranou Saakašviliho éru lze vnímat i prizmatem porušování občanských práv a svobod. Opět to souvisí s překotným reformním úsilím, kdy snaha zavést reformy v co nejkratším termínu vcelku logicky znamenala atak na některé atributy demokratické společnosti – především práva na majetek a práva na svobodu projevu. Druhé jmenované právo zažilo razantní popření v podobě urputné snahy Saakašviliho kliky podřídit si klíčová masmédiá. A již zmíněné omezení soudní moci se sebou neslo i jeho silnou politizaci, kdy rozhodujícím prvkem byla snaha vyjít vstříc či si minimálně nepohněvat exekutivu reprezentovanou především Saakašvilim.

Skutečný výbuch nespokojenosti s Saakašviliho politikou nastal v listopadu 2007, kdy v Tbilisi a částečně i dalších městech propukly masové demonstrace. President je nechal rozehnat policií, což národ nesl značně nelibě, poněvadž Saakašvili byl po dlouhé době první etnicky gruzínský politik, který použil formalizované násilí vůči vlastnímu lidu. Saakašvili kritiku, která směřovala vůči poklesu životní úrovně, a proti korupci odmítal, a dlužno dodat, že o její oprávněnosti lze ve srovnání s Saakašviliho a Ševardnadzeho režimem polemizovat. Nicméně Saakašvili v této době již naprosto ignoroval demokratické mechanismy. 7. listopadu vyhlásil výjimečný stav, demonstrace nechal rozehnat v sovětském stylu, zakázal nestátní média, omezil svobodu shromažďování a permanentně potlačoval opozici. Nutno připomenout, že v této době došlo k definitivnímu stažení ruských vojsk. Saakašvili po devíti dnech zrušil výjimečný stav, na konci listopadu odstoupil z funkce, prezidentské pravomoci převzala předsedkyně parlamentu Nino Burdžandze, jeho bývalá spojenkyně z dob revoluce růží, a byly vypsané nové volby na počátek ledna 2008. V prezidentských volbách, v nichž za opozici kandidoval nepřilíší výrazný podnikatel Levan Gačečiladze, Saakašvili zvítězil, ovšem s největší pravděpodobností v nepřilíší férových volbách. Ačkoliv závěrečná zpráva pozorovatelské mise OBSE vyzněla pro gruzínský režim vcelku příznivě, opozice i jednotliví pozorovatelé, včetně jednoho ze spoluautorů tohoto textu, vyjadřovali nespokojenost s průběhem voleb, a to především ve vzdálenějších regionech.¹⁰ Saakašvili sice disponoval stále solidní podporou, nicméně díky manipulacím se pravděpodobně vyhnul

¹⁰ Spoluautor tohoto textu se účastnil těchto voleb jako krátkodobý pozorovatel OBSE v regionu Marneuli, kde jen on sám se svojí kolegyní zaznamenal několik přímých i nepřímých narušení spravedlivosti voleb. Ať již se jednalo o asistovanou volbu, rodinnou volbu, přítomnost uniformované i neuniformované policie ve volebních místnostech, které deklarativně vystupovala ve prospěch vládnoucího režimu a další nepatřičnosti. S podobnými, ne-li spektakulárnějšími příběhy přijeli z regionů i další pozorovatelé, a nejen pozorovatelé vyslaní OBSE. Oficiální stanovisko přesto vyznělo k režimu shovívavě, ne-li pozitivně. Další spoluautor tohoto textu měl obdobné zkušenosti, a to se pohyboval v době voleb přímo v hlavním městě.

nutnosti bojovat o post ještě ve druhém kole, když zvítězil již v prvním se ziskem více než 53% hlasů.¹¹

Po svém znovuzvolení přistoupil Saakašvili k rekonstrukci svého kabinetu a během jarních parlamentních voleb opět použil k upevňování svých pozic volebních manipulací a zneužívání státních médií k propagandě. Tentokrát již za plných výtek pozorovatelů OBSE. V mimořádných volbách 21. května 2008, které byly vyhlášeny také v souvislosti s událostmi z listopadu 2007, získalo Sjednocené národní hnutí ústavní většinu.¹²

Opětovná válka

Saakašviliho politická priorita – obnovení územní celistvosti Gruzie – vyústila v roce 2008 ve velmi dramatické situace. Saakašvili se zhruba v polovině roku rozhodl obnovit kontrolu nad mezinárodně uznávaným územím svého státu silou a svoji pozornost zprvu zaměřil na Jižní Osetii. Dlužno dodat, že Saakašvili v této otázce neměl zdaleka jednoduchou pozici, Ruská federace neoficiální cestou podnikala řadu provokací a překračovala svůj mandát stále častěji. Přesto lze Saakašviliho rozhodnutí donutit Jižní Osetii k loajalitě silou označit za avanturistické a příliš riskantní – nehledě na nepříliš dobře provedenou samotnou vojenskou akci.

Předehry k tzv. srpnové válce, která nadto symbolicky probíhala v období olympijských her konaných v kontroverzním Pekingu, nicméně zaznívaly po celý rok 2008. Rusko již na jaře obviňovalo Gruzii z posilování své vojenské přítomnosti v Kodorské soutěsce a z plánů na napadení Abcházie. V reakci na to samo posílilo své jednotky v Jižní Osetii. Stejně tak posílilo své formálně mírotvorné jednotky v Abcházii a rozmístilo zde stovky výsadkářů. Přesto dbalo, aby jejich počet nepřesáhl 3000 mužů dohodnutých v rámci SNS v roce 1994. V dubnu došlo též k sestřelení gruzínského špionážního letadla nad Abcházíí, což měla učinit ruská stíhačka. Saakašvili následně v reakci přemístil 12 000 mužů do megrelského města Senaki a Gruzie vydala prohlášení obviňující Rusko z rozmísťování těžkých zbraní na teritoriu Abcházie, což mělo naznačovat, že se nejedná o mírotvorné jednotky, ale o bojové ofenzivní síly. Různá obvinění se stala takřka každodenním koloritem vzájemných vztahů.

¹¹ Saakashvili Re-Elected as CEC Approves Final Vote Tally, *Civil.ge*, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16884&search=presidential%20elections%20january%205,%202008> (staženo 8. července 2010).

¹² *Central Election Commission*, http://cec.gov.ge/uploads/2008_04_18_prop.pdf (staženo 8. července 2010).

Na začátku léta proběhla na obou stranách dvě paralelní cvičení – americko-gruzínské „Immediate Response 2008“ a ruské „Kavkaz 2008“. Rusové do manévřů zapojili na 8000 mužů ze Severokavkazského vojenského okruhu. Gruzínci více než 1500 mužů a Američané zhruba 1000 příslušníků armádních sil. Napětí se během července stupňovalo a ze strany západních spojenců docházelo k Saakašvilimu mnoho varovných signálů, aby se nenechal vyprovokovat, např. z Německa, což jeden z autorů stati dokladuje rozhovorem s německým diplomatem. Na počátku srpna již docházelo k prvním ozbrojeným střetům mezi Gruzíncy a Osetové, při nichž zahynulo šest Osetů a pět Gruzínců. Docházelo též k nezvykle intenzivnímu k ostřelování gruzínských vesnic ze strany osetských secesionistů (či iredentistů). Samo o sobě to nebyl nevídaný jev, ovšem bezprecedentní byla intenzita těchto aktů. Boje postupně zintenzivňovaly a ruské ministerstvo zahraničních věcí 3. srpna varovalo, že je na spadnutí válečný konflikt. V Jižní Osetii docházelo k evakuaci civilistů a 6. srpna již docházelo k dělostřeleckým střetům mezi oběma stranami konfliktu. Klíčovým dnem byl 7. srpen, kdy se směrem od Gori přesouvaly gruzínské jednotky vyzbrojené tanky a raketovými systémy Grad. V liduprázdném Cchinvali se setkal gruzínský ministr pro reintegraci Temur Jakobašvili s ruským generálem Maratem Kulachmetovem, velitelem ruských mírotvorných sil v Jižní Osetii. Generál mu oznámil, že proti akcím osetských ozbrojenců nemůže nic podniknout, a doporučil Gruzii vyhlášení příměří.¹³

Dne 7. srpna pozdě večer přesto gruzínské síly zaútočily na Cchinvali, ovšem místo geograficky nabízejících se kleští zvolily přímý atak města. Učinily tak za pomoci dělostřelectva a raketových systémů Grad. Podle pozorovatelů OBSE dopadaly střely na Cchinvali každých dvacet vteřin. Do města gruzínské síly vstoupily 8. srpna brzy ráno a střetly se tam s osetskými silami a ruskými mírotvornými jednotkami, které záhy podpořily bojové jednotky ruské 58. armády. Gruzínská strana tvrdí ovšem, že ty byly v Cchinvali přítomny dříve. Operace gruzínské 4. brigády nesla kódový název „Čisté pole“. Podařilo se jí za podpory dalších dvou brigád obsadit několik okolních vesnic nad Cchinvali. Do města vstoupily nejdříve speciální síly gruzínského ministerstva vnitra, a to za podpory letectva (Su-25), dělostřelectva a tankových sil. Ze zahájení vzájemných střetů se obviňují obě strany, nicméně je logické, že pokud gruzínská armáda vstupovala do města, byla v pozici útočníka ona. Každopádně k přestřelkám docházelo již

¹³ Zajímavá je v této souvislosti výpověď Timura Jakobašviliho State Minister Testifies Before War Commission, *Civil.ge*, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=19842> (staženo 8. července 2010). Srov. Marina Vashkamadze, „Georgia Offers Cease-Fire To Breakaway Region“, *Global Security*, 7. srpna 2008, <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2008/08/mil-080807-rferl02.htm> (staženo 8. července 2010).

na předměstí zhruba třicetitisícového, tudíž (z vojenského úhlu pohledu) nevelkého města. Navzdory protichůdným verzím je nezpochybnitelné, že kolem poledne došlo k ostřelování kasáren ruských peacekeepingových jednotek a podle Kulachmetova deset ruských vojáků přišlo o život. Naprosto zničen byl dům, kde byla posádková kavárna. Než ruská a osetská strana přešly do protiofenzivy, byla prakticky zničena levá strana města a ze strany ruských médií šly zprávy o více než tisícovce mrtvých, přičemž ruku v ruce s tím začal být pro gruzínskou ofenzivu používán termín genocida, kterého se ruská strana včetně řady akademiků drží dodnes. Při vši úctě k obětem na osetských i ruských životech je ovšem třeba termín genocida pro tuto událost striktně odmítnout, jelikož nedošlo ani zdaleka k definičnímu naplnění pojmu, mediálně a politicky v poslední době stále více zneužívaného. Rozměr a záměry politického násilí ze srpna 2008 nesnesou, a to na obou stranách, srovnání s židovským holocaustem, arménskou genocidou, ukrajinským hladomorem a dalšími stalinskými zločiny, maoistickými kataklyzmaty, polpotovským řáděním či událostmi ve Rwandě. Nicméně podle (na válčících stranách) nezávislých pozorovatelů typu Human Rights Watch a BBC docházelo z gruzínské strany k válečným zločinům v podobě střelby na civilisty či hromadného ostřelování obytných domů.

Večer 8. srpna začala ruská bojová letadla vstupovat do gruzínského vzdušného prostoru a Rockým tunelem začala do oblasti vstupovat ruská těžká vojenská technika v čele s 1. praporem 135. pluku, který začal posilovat ruské mírotvorné jednotky. Postup se setkal s gruzínským odporem, nadto Gruzie tvrdí, jak bylo již uvedeno, že jednotky zde byly dislokovány dříve než 8. srpna. Válečné střetnutí tak nabíralo na obrátkách. Ruské letectvo bombardovalo leteckou základnu pouhých 60 km od Tbilisi, přičemž zde zahynuli tři gruzínští muži. Ruské a osetské síly přebíraly iniciativu. Zatímco osetské milice se soustředily na boj v menších městech a vesnicích, ruské síly koncentrovaly své úsilí na hlavní korpus gruzínských sil a stále intenzivněji bombardovaly strategické body gruzínské infrastruktury. Ruské elitní jednotky zvláštního určení pak patrolovaly Rocký tunel. Ten se snažily odříznout gruzínské diverzní jednotky, aby přerušily zásobování vojenskou technikou z Ruska. Samotný přesun posil zmíněným tunelem patřil ke slabinám ruského počínání v srpnové válce, jelikož se jim nedařilo doplňovat stav dostatečně rychle, což umožnilo gruzínským silám podniknout v Cchinvali několik protiútoků. Než se podařilo Rusům přemístit dostatek sil, Gruzíni se zmocnili téměř celého Cchinvali. Situace se rapidně změnila 10. srpna, kdy se ze severu města podařilo Rusům a Osetům opět přejít pomocí posil do ofenzivy a zatlačit Gruzíny hluboko na jih města. Posléze byli vytlačeni i z okolních kopců. Celá Jižní Osetie byla vyčištěna od gruzínských ozbrojených sil 11. srpna a následující ráno se ruské síly vydaly

do samotné Gruzie, kde se armádní síly stáhnuvší se z Jižní Osetie soustředily u rodného města sovětského diktátora, etnického Gruzína Josifa Džugašviliho vulgo Stalina – Gori.

Čtyřdenní bitvu o Cchinvali lze označit za hlavní bitvu tohoto krátkého konfliktu, který sice ne ve všech ohledech naplňuje definiční kritéria termínu válka, přesto je tak nazýván. Rusko přistoupilo též k námořní blokádě Gruzie a vysadilo svoji námořní pěchotu na abchazském pobřeží a následně v Kodorské soutěsce držené dosud gruzínskými silami otevřelo spolu s Abcházcí druhou frontu. Již zmíněné Gori trpělo rusko(osetskou) ofenzívou poměrně silně, jelikož tam byla koncentrována značná část arzenálu gruzínské armády a vzdálenost mezi Gori a Cchinvali činí pouhých 26 km. Letecké bombardování Gori započalo pravděpodobně již 8. srpna, přičemž cílem byly již vládní objekty nedaleko Gori, u města Boržomi, vyhlášeného svojí vynikající minerální vodou, která byla do vyhlášení embarga na její dovoz velmi oblíbená i v Rusku. Ruské síly při náletech zabily několik civilistů včetně holandského novináře a vysloužily si i obvinění z použití zakázaných kazetových bomb, které následně stály spolu s bombardováním civilních budov životy až několika desítek civilistů. Gori postupně opustila většina populace a 12. srpna je následovala i gruzínská armáda, jejíž stažení podle zahraničních pozorovatelů připomínalo spíše dramatický a neorganizovaný úprk. Následující den ruská armáda vstoupila do města a generálmajor Vjačeslav Borisov prohlásil, že Gori je pod plnou ruskou kontrolou. Ruské síly byly dislokovány i na hlavní cestě na Tbilisi, ale při přesunech se metropoli vyhnuly směrem na sever. Čelily řadě obvinění ze strany HRW, ruské organizace na ochranu lidských práv „Memorial“ i Spojených národů, že brání poskytování humanitární pomoci v Gori. Ohledně nerespektování válečných konvencí je dlužno dodat, že mnohem větším obviněním čelily i ze strany gruzínských civilistů osetské milice než pravidelná ruská armáda. Stížnosti na marodérské chování Jihoosetů podávali i někteří ruští důstojníci a „Memorial“ nazvala počínání osetských ozbrojenců pogromy.

Stejně jako Gori nesla tíhu válčení i megrelská města Senaki a Zugdidi, jejichž atakování souviselo s otevřením již zmíněné abchazské fronty. Jejím hlavním nositelem byly jednotky černomořského loďstva v základnách Sevastopolu a Novorosijsku. Zahájily blokádu gruzínského černomořského pobřeží a docházelo i ke střetům s gruzínským námořnictvem. Ruské námořnictvo ve své první bojové akci od roku 1945 uvedlo, že gruzínské loďstvo narušovalo bezpečnostní zóny a ruská reakce, při níž došlo k potopení gruzínského hlídkového plavidla, byla v souladu s mezinárodním právem. Po vysazení námořní pěchoty a výsadkářů v Abcházii došlo ke spojení s místními silami, aby ve společné operaci obsadily takřka bez boje Kodorskou soutěsku. Ruští výsadkáři následně zničili základnu u Senaki,

aniž by opět čelili vážnějšímu odporu. Sestřelili zde též dva gruzínské vrtulníky. Ruské síly zkrátka využily své fyzické přesily, Gruzíny zatlačily hluboko na jejich území a obsadily strategický přístav Poti, kde zničily nemálo námořní techniky a prvků infrastruktury. Ruští výsadkáři prováděli systematické čištění přístavu až do 15. srpna. Z Kodorské soutěsky se Gruzínci stáhli do 12. srpna, přičemž ztratili dva muže oproti jednomu abchazskému.

Ozbrojené střety skončily zhruba v půli srpna. Za mediace francouzského presidenta Nicolase Sarkozyho, jehož země v té době předsedala EU, došlo k vyjednání předběžného příměří, které bylo podepsáno 15. srpna v Tbilisi a o den později v Moskvě. Nicméně Rusko již 12. srpna vyhlásilo ústy presidenta Medveděva, že jejich cíl byl splněn. „Agresor byl potrestán,“ uvedl doslova Medveděv ve svém prohlášení.¹⁴ Ohledně příměří panovalo mnoho sporů, které Sarkozy velmi asertivně řešil, nejspíše proto, aby si zajistil aureolu mírotvorce. Jeho plán se skládal ze čtyř hlavních bodů (závazek opětovného nepoužití síly, ukončení nepřátelských aktů, přímý přístup humanitární pomoci, stažení gruzínských sil na stálé pozice), ruská strana si prosadila další dva – o stažení svých sil do pozic, které by umožnily dostatečně rychlou reakci na nepřátelské aktivity a o řešení statusu Abcházie a Jižní Osetie na mezinárodním fóru. V této podobě plán přijali i abchazský president Sergej Bagapš a jihoosetský Eduard Kokojty.¹⁵

Po podpisu příměří Medveděv nařídil stáhnout ruské síly z území nezpochybnitelně patřících Gruzii, ovšem ruská armáda vytvořila nárazníkové zóny okolo Abcházie a Jižní Osetie a stejně tak udržovala kontrolní stanoviště na území Gruzie v Poti, Senaki a Perevi. Rusko pokračovalo ovšem v útocích i několik dní po podpisu příměří a stejně tak musela být ukončena i společná patrola gruzínských a ruských policejních sil v Gori, jelikož obě části měly permanentní neshody. Saakašvili přesto plán podepsal, k čemuž bezesporu přispěla i návštěva ministryně zahraničních věcí Condoleezy Riceové v Tbilisi. O čtyři dny později došlo k vzájemným výměnám zajatců, ovšem velmi se protahovalo skutečné stažení ruských sil z vlastní Gruzie. Nakonec trvalo takřka dva měsíce, než ruské síly Gruzii opustily, a vzhledem k podpisu šestibodového plánu lze tvrdit, že plány na výstavbu nových základů v Jižní Osetii a Abcházii jej porušují. Suše lze konstatovat, že vojensky i politicky zvítězilo ve válce Rusko.

Gruzínská strana argumentovala, že byla nucena ke konfrontaci přistoupit proto, aby ochránilo své obyvatelstvo v oblasti střetu, které bylo ohrožováno jiho-

¹⁴ *RIA Novosti*, 12. srpna 2008.

¹⁵ Six plus three: New articles of Medvedev-Sarkozy plan show Georgia acknowledged loss of Abkhazia and South Ossetia, *Regnum News Agency*, 9. září 2008, <http://www.regnum.ru/english/1052144.html> (staženo 7. července 2010).

osetským ostřelováním z těžkých zbraní. Podle gruzínské verze byla jihoosetská těžká bojová technika rozmístěna přímo v Cchinvali, což činilo nezbytným gruzínský vstup do města, aby mohla být hrozba eliminována.

Dále Gruzie tvrdí, že její zpravodajské služby mají důkazy, že ruské vojenské kolony vstupovaly na gruzínské (jihoosetské) území již v noci ze 6. na 7. srpna, což má sloužit důkazem faktu, že Rusko plánovalo rozsáhlou vojenskou agresivní operaci proti Gruzii, a její vedení bylo tudíž nuceno podniknout protikroky.

Ruská (a jihoosetská) interpretace naopak považuje za agresora Gruzii, která již dlouhodobě se souhlasem západních zemí plánovala vojenské řešení zamrzlého konfliktu. Když v srpnu přišel pro Gruzii příhodný moment, Rusko pouze chránilo osetský národ, jehož valná část žije na území Ruska, od agresora.

Dodnes žhavé téma má mnoho interpretací a lze na něj nahlížet řadou způsobů, což není v možnostech tohoto historického exkursu. Nicméně z poznatků autorů této stati je zřejmé, že konkrétně tuto válku (nikoli celý konflikt v postsovětské éře) rozpoutala Gruzie, ovšem s vydatným přispěním ruských provokací. Dlouhodobým ruským cílem je přitom v ideálním případě proruská Gruzie, v opačném Gruzie slabá a nestabilní. Saakašvili politicky válku nezvládl, přišel nejspíše definitivně nejen o Jižní Osetii, ale i o Abcházii a navíc zjistil, že podpora Západu má své meze, mnohem větší, než sám tušil či si přál. V neposlední řadě gruzínské elity též špatně odhadly ruskou (ne)ochotu zahájit velkou vojenskou operaci kvůli Jižní Osetii. Ukázala se být nakonec mnohem větší, než si připouštěla gruzínská bezpečnostní koncepce, která takovou verzi viděla jako nepravděpodobnou.¹⁶

Abcházie a Jižní Osetie se Gruzii vzdálily, Rusko využilo nejen kosovského precedentu, ale i západní licoměrnosti a Saakašviliho avanturismu a velikášství a udrželo svá předmostí na jižním Kavkaze, což je jeho strategický cíl. Teze o obraně osetského (popř. abchazského) národa jsou jen rétorickým koloritem. President Medveděv svoji první válku v úřadě vyhrál, byť válka i přes vítězství nad mnohem menším protivníkem odhalila řadu bolestných limitů druhdy ohromné ruské armády, a Saakašvili ji prohrál. Přesto se v úřadě udržel.

Gruzie v reakci vstoupila ze SNS a Rusko uznalo nezávislost jak Jižní Osetie, tak Abcházie. V Abcházii situace nedošla do takových dramát, byť Abcházcí situace využili též a zahájili bojové operace v Kodorské soutěsce.

V současnosti jsou vztahy obou zemí na bodu mrazu. Gruzie přerušila s Ruskem diplomatické styky a má před sebou ještě mnoho těžkých dob, než se plně etabluje na mezinárodní scéně jako životaschopný, plnohodnotný a funkční stát.

¹⁶ *Ministry of Defence of Georgia*, <http://mod.gov.ge/?l=G&m=3&sm=1>.

Saakašvili, jak již bylo uvedeno, konec války politicky přežil. Přesto nelze říci, že by vykazoval krom počátků svého prvního volebního období nějaké zásadní politické úspěchy. Abcházii a Jižní Osetii sice uznalo krom Ruska jen pár zemí, navíc z mezinárodně politického hlediska buď kontroverzních, nebo naprosto nevýznamných. Reálně ovšem obě oblasti ztratil, a to minimálně ve střednědobém horizontu. Opětovná reintegrace je v případě Jižní Osetie naprosto vyloučená a v případě Abcházie Saakašvili šanci promarnil svým silovým přístupem ke vzájemným vztahům. Nepochopil také, že Ruská federace je prostě a jednoduše (z politického, vojenského, demografického, geografického, geopolitického atd.) zemí jiné váhové kategorie a že Gruzie nepředstavuje hlavní vektor vzájemných vztahů USA (Západ) vs. Rusko. To byla jeho největší strategická chyba, která jej zavedla do předem prohrané války. Byť je Rusko mocnost velmi otřesená, se značně zdevastovaným potenciálem a rozvrácenou armádou, je to protivník, který lokální konflikt s malou a také nepřipravenou Gruzii zvládne, nadto v situaci, kdy je Gruzie formálním agresorem, což jí bere i étos, kterým vládli např. v první válce s Ruskem čečenští povstalci.

Válka také posílila ruské pozice v regionu na úkor Západu. Jestliže do té doby krok pro kroku posiloval Západ v oblasti své pozice, gruzínská prohra razantně obrátila vývoj v neprospěch západu. Ruský postup byl též signálem pro odbojové skupiny na ruské severním Kavkaze, kdy jim bylo ukázáno, že ruská armáda se nebude rozpakovat řešit silově problémy i mimo své území, natož pak na svém.

Signál byl vyslán i Ázerbájdžánu, jehož snahy vést multivektorovou zahraniční politiku by podle mínění Ruska měly mít své jasné hranice, aby nebyly ohrožovány ruské zájmy. Regionální klienti Ruska (z mezinárodně uznávaných států Arménie) byly opětovně svým patronem ubezpečeni, že jediným garantem stability a bezpečnosti je právě Rusko.

Gruzie ztratila kontrolu Achalgorským rajonem v Jižní Osetii, který jí od skončení konfliktů v první polovině 90. let zůstal. Ve stejné logice pozbyla kontroly i nad Horní Abcházíí.

V Gruzii přibýlo též na zhruba 20 000 běženců, což v součtu znamená, že v Gruzii je již téměř 350 000 lidí běženců – prakticky každý desátý obyvatel.¹⁷

A v neposlední řadě Gruzie utrpěla velmi silně jakožto případný adresát strategických investic. Země, která ke svému ekonomickému rozvoji potřebuje životně nutně zahraniční kapitál, se ukázala jako nestabilní a nepřilíš bezpečný region. Stejně tak přišla o ruský trh, který byl chťe nechťe hlavním odbytištěm gruzínského

¹⁷ Human Rights Watch, *Up in Flames*, January 2009, <http://www.hrw.org/en/reports/2009/01/22/flames-0> (staženo 13. října 2010).

zboží, především potravinářské produkce (víno, ovoce, minerální vody), ostatně v Rusku velmi oblíbené.

Samotné škody způsobené válkou byly vyčísleny Gruzii na 2 miliardy USD.¹⁸

Demonstrace a údajný pokus o puč

Saakašvili po válce na podzim roku 2008 vyměnil ministerského předsedu. Novou hlavou vlády se stal Grigol Mgaloblišvili. Národ byl již ovšem rozdělen a Saakašvili čelí dodnes neustálému opozičnímu tlaku. Na jaře 2009 probíhaly další demonstrace a objevily se zprávy ohledně plánu atentátu na Saakašviliho, což opozice označila za mocenskou provokaci. Přesto byli někteří její předáci zatčeni. Policie přesto tvrdila, že zásahem zabránila ozbrojené vzpourě. Na stranu opozice se opět přidalo několik dřívějších Saakašviliho spojenců, kteří mu vyčítali jeho počínání během letní války s Ruskem.

Ke vzpourě se ostatně nejspíše opravdu schylovalo. Puč měl provést tankový prapor pod vedením podplukovníka Mamuky Gorgiašviliho. Ten měl disponovat ruskou podporou a dne 5. května na základně v Muchrovani poblíž Tbilisi vypověděl poslušnost. Podle ministra obrany Vasila Sicharulidzeho měli pučisté za cíl minimálně znemožnit nadcházející cvičení NATO v Gruzii „Cooperative Longbow“. Celá akce působila značně podivně. Vojáci se v podstatě záhy poté, co se Saakašvili na základnu dostavil, podřídili centru a vzdali se. Rozjel se opět kolotoč vzájemných obvinění, kdy Kreml obviňoval Tbilisi z inscenace pokusu o puč a naopak Gruzie logicky kontrovala obviněními, že převrat připravovala GRU, resp. Kreml. Z inscenace puče z důvodů odvedení pozornosti od demonstrací obviňovala Saakašviliho i domácí opozice, především ústy Davida Gamkrelidzeho.

Proti Saakašvilimu se tehdy vyslovil i jeho předchůdce Eduard Ševardnadze, vyzývající presidenta k tomu, aby postupoval tak, jako učinil on sám, když ho před lety vyzýval k demisi Saakašvili.

V posledních měsících je v Gruzii relativní klid, byť se jedná o klid velice křehký. Gruzie je stát, který dostal do vínku po rozpadu SSSR těžký úděl a zatím ani jeden z vůdců tohoto prastarého národa nenašel cestu, jak zajistit Gruzii stabilní a mírový rozvoj. Dlužno dodat, že se jedná o těžký úkol, protože výzev je příliš mnoho. Ekonomický rozvoj a vybudování infrastruktury jsou úkolem velmi nutným, ale předpokládají politickou stabilitu. Zde i přes všechny překážky a vlastní limity vykonal nejvíce práce bezesporu Micheil Saakašvili. Ale co se politické stability a kooperace s velmi obtížným, nevstřícným a příliš nesymetrickým sousedem

¹⁸ Call For Donor Conference Transparency, *Civil.ge*, 21. října 2008, <http://civil.ge/eng/article.php?id=19798&search=2%20milliard%20dollars> (staženo 12. října 2010).

týče, zde cestu nenašel ani jeden z nich a Saakašvili situaci dostal ještě do horších rovin než Gamsachurdia. Rusko je nejdůležitější soused Gruzie. Ekonomicky je takřka životně, jelikož se jedná o velký a tradiční trh. Sociálně je tomu stejně, již jen kvůli obrovské etnické gruzínské diaspoře v Rusku, množství smíšených rodin a dalším aspektům. Politicky je Rusko pro Gruzii naprostým osudem a tento fakt je pro Tbilisi zkrátka nemožné pomíjet, ačkoliv je to poznání a osud často velmi hořký.

Závěr

Problematika vztahů s Ruskem dominovala a dominuje zahraničněpolitické agendě postkomunistické Gruzie od vzniku nezávislého státu. Vývoj vztahů se severním sousedem je klíčový pro bezpečnostní situaci této jihokavkazské země. Samotné chápání gruzínských priorit ve vztahu k jiným zemím a mezinárodním institucím bylo do podstatné míry odvozováno od percepce role Moskvy v regionální politice. Dalším zajímavým poznatkem je, že rusko-gruzínské vztahy lze vnímat jako jisté pokračování vnitropolitických poměrů v Gruzii, zejména se zřetelem na situaci v Jižní Osetii a Abcházii.

Jakékoliv snahy Tbilisi získat kontrolu nad neuznanými republikami, zejména vojenskou cestou, budou narážet na protiakti jihoosetské a abcházské strany, nemluvě o moskevské reakci, která se nezdáhalo nakonec zakročit vojenskou cestou, což je scénář, který si mnozí odmítali připustit. Jižní Osetie a Abcházie nejspíš nedovedou delší dobu čelit vojenské, demografické a ekonomické převaze Gruzie, ovšem i ta není objektivně schopna čelit převaze mnohem silnější ruské strany. Gruzínská společnost, která se po období počáteční (post)revoluční euforie stále více zmítá v rozkolu mezi přívrženci a odpůrci Saakašviliho režimu, není s to vyhrát vojenskou konfrontaci s Ruskem, pokud se jí nedostane faktické podpory západních mocností. Jejich ochota k podobnému kroku je ovšem velmi malá a Saakašviliho víru v jejich pomoc lze označit za jeho největší strategickou chybu v jeho kariéře, když přecenil rozměr svůj, své země a nedokázal číst vektory globální politiky.

Ve vnitropolitickém rozměru je třeba poukázat na skutečnost, že na gruzínské politické scéně absentuje jakákoli významná proruská síla. Vliv komunistů, kteří nezotavili po událostech z 9. dubna 1989, je v této postkomunistické zemi relativně slabý. Je rovněž příznačné, že Saakašvili a jeho okolí, ačkoliv se nacházeli v opozici k Ševardnadzeho režimu, nikdy nezpochybnili jeho zahraničněpolitické priority. Zhoršování vztahů s Moskvou a stále silnější sankce z její strany samozřejmě nejsou pro Gruzii ani pro Saakašviliho vládu ničím pozitivním; jejich dopad na Gru-

zii je však pro ruské zájmy spíše kontraproduktivní, neboť umožňuje Saakašvilimu, aby docíлил konsolidace rozdělené společnosti.

Protiklad vztahů s bývalou metropolí spočívá logicky v rozvoji vztahů s Washingtonem, který získal od doby Saakašviliho nástupu k moci intenzivnější podobu. Soustředěná americká podpora byla pro Tbilisi klíčová, ovšem přes zjevné snahy podpořit jihokavkazského partnera v jeho napjatých vztazích se severním sousedem se ukázalo, že Washington v případě ozbrojeného střetu Tbilisi a de facto Moskvy nebude riskovat konfrontaci s Ruskem jednostrannou podporou Gruzie. V Americe si uvědomují stále silnější váhu Ruska na mezinárodní scéně a přes všechnu důslednost politiky posledních let se snaží vyvarovat otevřeného střetu, což bude v době Obamovy administrativy ještě o to markantnější. Nejasné jsou zatím i vyhlídky Gruzie v souvislosti s její případným vstupem do NATO. Dokonce lze konstatovat, že ve střednědobém horizontu je takové členství téměř vyloučeno.

Tbilisi – i díky konstruktivnímu přístupu Jerevanu – se celkově podařilo vyvarovat se vyostření ve vztazích s Arménií v souvislosti s džavachetskými Armény. Naopak, vztahy s Ázerbájdžánem a Tureckem, kterým se dostalo příznačného termínu strategické sousedství, se v důsledku blízkých geopolitických zájmů a společné snahy prosadit projektu ropovodu Baku–Tbilisi–Ceyhan vyznačují bezproblémovostí. Podobně jsou na tom i vztahy Tbilisi s řadou zemí postsovětského prostoru, zejména s Ukrajinou a Moldavskem, s nimiž též sdílí jisté zájmy. V případě Ukrajiny ovšem s největší pravděpodobností dojde k zásadní změně, poněvadž nový ukrajinský prezident Viktor Janukovyč bude s vysokou pravděpodobností mnohem více nakloněn ruských zahraničněpolitickým zájmům než jeho předchůdce a jmenovec Juščenko.